

Mezietnický a občanský aspekt oslav státních svátků v Kyrgyzstánu

Interethnic and civil aspect of public holidays in Kyrgyzstan

Zhyldyz Kaarbaeva

Katedra historických věd Filozofické fakulty ZČU v Plzni, 2732/8, 301 00 Plzeň

Email: kaarbaeva@mail.ru

DOI: <https://doi.org/10.7160/KS.2021.160103>

Abstract

This article presents research on interethnic relations conducted in southern Kyrgyzstan. This research was primarily concerned with the study of relations between ethnic Kyrgyz and Uzbeks in various spheres of relations between the two ethnic groups since the 1980s. The research examined the factors of improvement of the interethnic situation in the region and the conditions of ethnic and civic self-identification of various ethnic groups of southern Kyrgyzstan. The aim of the article is to show how some official state holidays can play a positive role in strengthening the unity of ethnic diversity among the citizens of Kyrgyzstan and in promoting their civic identity.

Keywords

Kyrgyz, ethnics of Kyrgyzstan, citizens of Kyrgyzstan, interethnic relations, common civic attitude, historical heritage

Klíčová slova

Kyrgyzové, etnika v Kyrgyzstánu, Kyrgyzstánci, mezietnické vztahy, společný občanský postoj, historické dědictví

Úvod

Kyrgyzstán, jako další bývalé sovětské republiky, prochází hlubokými politickými, sociálními a ekonomickými změnami. Zároveň byl zahájen proces nové etnické, občanské a náboženské identifikace obyvatelstva země. Bylo nutné vytvořit nové mechanismy fungování společnosti a státu již bez závislosti na moskevském centru. Kyrgyzstán se pokusil – jako jedna z mála zemí ve středoasijském regionu – o liberálnější cestu vývoje. Tento přístup státního vedení se výrazněji projevil v sociální sféře. Zároveň však docházelo ke zhoršování mezietnických

vztahů v zemi. Otázka mezietnických vztahů a mezikonfesionálního dialogu jsou výzvy, kterým politické vedení a obyvatelstvo země musí čelit i dnes.

„Kyrgyzstánský národ“ vedle titulárního etnika tvoří představitelé více než 80 etnik⁴⁶. Označení „kyrgyzstánský“ se ve větší míře začalo zdůrazňovat až po rozpadu SSSR – mělo zahrnovat všechny etnika žijící na území Kyrgyzstánu. Naproti tomu pojem „kyrgyzský“ se v tomto ohledu vztahuje jen k jedné etnické skupině, a to Kyrgyzům. V případě dějin Kyrgyzstánu se tedy nejedná o jen o dějiny Kyrgyzů, ale také o dějiny etnik, které obývají jeho území. I když o dějinách Kyrgyzstánu se spíše uvažuje v užším smyslu (jako dějiny Kyrgyzů), vývoj mezietnických vztahů a reálií formování občanské společnosti ukazují, že pro formování pocitu národní sounáležitosti, společného občanského postoje a stabilních mezietnických vztahů je třeba nahlížet na dějiny státu v jeho širším kontextu.

V Kyrgyzstánu se koná celá řada akcí, jejichž účelem je formování budoucí generace Kyrgyzstánců. Při tom se klade velký důraz na společné historické dědictví. Společné dějiny hrají roli jednoho ze základních prvků sjednocujících vědomí nastupujících generací Kyrgyzstánců.

Mezi těmito akcemi hrají zvláštní roli oslavy státních svátků. Mezi nejvýznamnější z nich patří Den Vítězství 9. května. Oslavy tohoto svátku sice nejsou součástí oficiálního státního programu usilujícího o upevnění mezietnických vztahů a formování občanské společnosti, avšak příklad oslav Dne Vítězství je velmi vhodný pro přiblížení významu státních svátků pro stabilizaci mezietnických vztahů a formování společného občanského postoje.⁴⁷

⁴⁶ V roce 2015 tvořili Kyrgyzové 72,8% podíl (5,8 mil.) z celkového počtu obyvatelstva – *Naselenije. Číslennost' postojannogo naselenija Kyrgyzskoj Respubliki po otdeľ'nym nacional'nostjam v 2009-2018gg.* Население. Численность постоянного населения Кыргызской Республики по отдельным национальностям в 2009-2018гг.) [online] Nacional'nyj statističeskij komitët Kyrgyzskoj Respubliki [cit. 9. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/ru/statistics/naselenie/>.

Podle statistiky ze začátku roku 2016 tvořili Kyrgyzové 73% (6 019 480 osob) z celkového počtu obyvatelstva. SULTANOV, A. (ed.) *Kyrgyzstan cifralarda. Kyrgyzstan v cifrach.* Biškeek: Nacional'nyj statističeskij komitët Kyrgyzskoj Respubliki, 2006, s. 48. Další dostupnost: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/b40aaf45-f887-467a-8b7d-ca3943392999.pdf>.

Státní statistický úřad v některých svých zdrojích uvádí jen 30 etnických skupin a v počtech zbývajících etnik tato etnika neupřesňuje. Na jiném místě statistický úřad uvádí, že Kyrgyzstán obývá více než 100 etnik – *Dëmografičeskij žežegodnik Kyrgyzskoj Respubliki 2010-2014 gg.* Biškeek: Nacional'nyj statističeskij komitët Kyrgyzskoj Respubliki, 2015. Další dostupnost: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/99205c1e-cb4d-499e-b03c-fe7648456fa1.pdf>.

⁴⁷ Jako další příklady svátků lze uvést konání Světových nomádských her a oslava Nooruzu (Svátek jara).

Metodologie

Předkládaný příspěvek je dílčím výsledkem rozsáhlejšího terénního výzkumu, který proběhl v období březen – květen 2017 ve městech Oš a Džalal-Abád v jižní části Kyrgyzské republiky. Při výzkumu bylo možné navazovat na osobní zkušenost z oslav Dne Vítězství v 90. letech 20. století, na tematickou literaturu, zdroje z masmédií a tyto údaje jsou doplněné aktuálními rozhovory s respondenty a konzultacemi s místními odborníky. Při dotazování respondentů byla zvolena nestrukturovaná (nestandardizovaná) forma rozhovoru. Při dotazování odborníků byla použita polostrukturovaná forma rozhovoru.

Den Vítězství: „můj“ svátek – „tvůj“ svátek

Jak ukazují poslední tři roky (2015–2017), oslavy Dne Vítězství rovněž přispívají ke zmírnění mezietnické nesnášenlivosti a k prohloubení pocitu občanské sounáležitosti „Kyrgyzstánců“. Při oslavách tohoto svátku je na prvním místě připomínka konce 2. světové války (Velké vlastenecké války), ale připomínají se i boje sovětských vojáků během války v Afghánistánu v letech 1979–1989.

Oslavy Dne Vítězství jsou jednou z oslav, které se jeví jako součást historického dědictví Kyrgyzstánců, i když se jedná o dědictví relativně nedávné a sovětské. O tom, že oslavy Dne Vítězství v Kyrgyzstánu se téměř neliší od oslav v sovětské době, svědčí nejenom sovětský formát oslav v současné době, ale rovněž vztah k těmto oslavám ze strany Kyrgyzstánců. Ačkoliv rozdíly ve vztahu k oslavám Dne Vítězství mezi Kyrgyzstánci různé etnické příslušnosti nejsou patrné, určité rozdíly se spíše objevují mezi vztahem k oslavám mezi starší a mladší generací Kyrgyzstánců.

Vycházíme-li z toho, že společné historické dědictví upevňuje jednotu národa, musíme si uvědomit, že se postupem času vztah mladší generace Kyrgyzstánců k oslavám 9. května může měnit. K tomu mimo jiné může dojít proto, že s každým rokem počet válečných veteránů a představitelů sovětské (starší) generace Kyrgyzstánců ubývá. Dalším důvodem může být ze strany mladší generace nezájem o sovětskou minulost, respektive o období Velké vlastenecké války, jako součástí dějin Kyrgyzstánu. To může být způsobeno nedostatečnou pozorností vzdělávacích a výchovných institucí včetně rodiny a prostředí, v němž se děti a mládež pohybují. Nezájem o sovětskou minulost mladých lidí může také ovlivnit jejich zatím spíše více kulturní prozápadní, respektive mimoruská orientace.

Mezi veterány Velké vlastenecké války, stejně jako mezi veterány – „Afghánce“, patří občané Kyrgyzstánu (Kirgizské SSR) z různých etnik. Tato etnická rozrůzněnost ovšem vede

k určitým sporům týkajících se podílu jednotlivých etnik a jejich účasti na dřívějších vojenských akcích.

S jedním z obdobných sporů jsem se setkala při vedení rozhovorů jak s jednotlivými respondenty, tak i odborníky. Pracovnice historického muzea v Džalal-Abádu (etnická Tatarka) uvedla, že dostává především ze strany etnických Kyrgyzů otázky ohledně počtu padlých Kyrgyzů během války. Jejich počet uvedený v seznamu padlých vojáků města je nižší než počet padlých Rusů a Uzbeků.⁴⁸ Při konzultaci tohoto tématu potvrdila archivářka krajského archivu L. N. Halzova (etnická Ruska), že během své dlouholeté práce s archivními materiály opakovaně objevovala dokumenty, které ukazovaly, že ve válečném období nebyly ze strany Kyrgyzů výjimkou případy vyhýbání se odvodům do armády. Archivářka však neupřesnila, zda se tyto případy týkaly Kyrgyzů z města, anebo z okolních regionů Džalal-Abádské oblasti.⁴⁹

Podle Pamětní knihy města Džalal-Abád (*Книга памяти город Джалал-Абад*) z džalal-abádského historického muzea, vyplývá, že z celkového počtu padlých obyvatel města (2 576 osob) jich připadalo nejvíce na Kyrgyzstánce ruské etnické příslušnosti – 44,2 %, následovanými Uzbeky – 21,9 %, zatímco procento padlých Kyrgyzů je ve srovnání s počtem padlých Rusů a Uzbeků nižší – 14,2. Mezi padlými Džalal-Abádci najdeme rovněž Ukrajince (7,3 %), Tatary (7 %), Tádžiky (2,4 %), Židy (1 %), Bělorusy (7 lidí), Armény (6), Kazachy (5), Ázerbájdžánce (3), Baškiry (3), Turkmeny (1), Dungany (1), Bulhary (1), Mordvince (1), Poláky (1) a Němce (1). V seznamu je rovněž uvedeno, že dalších 21 osob je neznámých.

Dohledat v archivu statistické údaje městského a venkovského obyvatelstva ve válečném období ze 40. let 20 století týkající se města Džalal-Abád podle etnického klíče ovšem není možné – celostátní sčítání proběhlo v roce 1926, 1939 a v poválečném období až v roce 1959. Proto bylo nutné vycházet z obecných statistických údajů Džalal-Abádského okruhu pro rok 1926 a 1939. Podle těchto údajů základ předválečného městského obyvatelstva tvořili Kyrgyzové, ale především Rusové a Uzbeki, čemuž odpovídá i vyšší počet padlých Rusů a Uzbeků.

Statistické údaje z let 1959, 1970 a 1979 ukazují, že zatímco ruské a uzbecké etnikum se soustřeďovalo v městech, příslušníci kyrgyzského etnika tvořili absolutní většinu obyvatel

⁴⁸ Rozhovor z 3. 4. 2017.

⁴⁹ Rozhovor z 15. 4. 2017.

venkova (62,1, 65,9 a 67,7 % Kyrgyzů oproti 4,3, 2,6 a 1,5 % Rusů a 23,5, 25,2 a 25,6 % Uzbeků)⁵⁰.

Tabulka 1. Podíl městského obyvatelstva v Ošské oblasti podle jednotlivých etnik (1959–1979)

Ošská oblast – podíl městského obyvatelstva	1959	1970	1979
Kyrgyzové	11,3 %	16,0 %	23,1 %
Rusové	34,5 %	32,4 %	26,8 %
Uzbeci	26,5 %	29,9 %	31,6 %

Při porovnání těchto statistických údajů ze stejného období, které poskytuje současný státní statistický úřad je patrné, že v Džalal-Abádské oblasti žije výrazně více obyvatel ve městech (ve srovnání s Ošskou oblastí).⁵¹

Tabulka 2. Podíl městského a venkovského obyvatelstva v Ošské a Džalal-Abádské oblasti (1970, 2009)

	Džalal-Abádská oblast		Ošská oblast	
	městské obyvatelstvo	venkovské obyvatelstvo	městské obyvatelstvo	venkovské obyvatelstvo
1970	30,6 %	69,4 %	9,7 %	90,3 %
2009	22,6 %	77,4 %	8,0 %	92,0 %

Podle jiných zdrojů vydaných státním statistickým úřadem vyplývá, že se podíl Kyrgyzů na městském a venkovském obyvatelstvu Džalal-Abádské oblasti postupně zvyšoval, až se jejich podíl na městském a venkovském obyvatelstvu oblasti zhruba vyrovnal – 72,6 a 71,6 %. V Ošské oblasti podíl Kyrgyzů na městském obyvatelstvu zůstal na rozdíl od ukazatelů v Džalal-Abádské oblasti stejným. I v roce 2009, kdy proběhlo poslední sčítání lidu, podíl Kyrgyzů na městském obyvatelstvu oblasti činil výrazně méně ve srovnání s Uzbecky – 17,4 % oproti 79,4 % podílu Uzbeků.⁵²

Avšak vezmeme-li podíl Kyrgyzů a Uzbeků na obyvatelstvu města Oš, nikoliv celé oblasti, nenajdeme žádné statistické údaje až do roku 1989. Údaje z roku 2009 však ukazují, že se podíl příslušníků obou etnik na obyvatelstvu Oše v roce 2009 zhruba srovnal – 41,3 % Kyrgyzů oproti 48,3 % podílu Uzbeků.⁵³

Jinými slovy, ve všech uvedených zdrojích, ač místy odlišnými ukazateli, se uvádí, že podíl příslušníků kyrgyzského etnika na městském obyvatelstvu jižního Kyrgyzstánu byl

⁵⁰ V roce 1959 došlo ke sloučení Džalal-Abádské oblasti s Ošskou. *Charakteristika Ošskoj oblasti*. [online] MČS KR [cit. 22. 7. 2017] Dostupné z: <http://www.mes.kg/ru/about/subordinate/oshskoi-obl/harakteristiki-osh-obl/>.

⁵¹ *Těrritorija i naselenije*. [online] Nacional'nyj statističeskij komitět Kyrgyzskoj Respubliki. [cit. 22. 7. 2017] Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/d5a59588-1ad7-4c9e-952d-451f4da124cb.pdf>. S. 5.

⁵² *Naselenije po nacional'nosti i jazyku*. (Население по национальности и языку.) [online] Nacional'nyj statističeskij komitět Kyrgyzskoj Respubliki. [cit. 23. 7. 2017] Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/9cd9d7ee-78f0-413e-885d-80f914049ebf.pdf>. S. 3-12.

⁵³ Tamtéž, s. 3–12.

od vzniku kyrgyzské státnosti nižší ve srovnání s etniky, která v té době představovaly (Rusy) a dodnes představují (Uzбеки) významné minority země. Situace se začala měnit od 80. let, respektive už koncem 70. let 20. století. Dnes z celkového počtu populace Kyrgyzstánu tvoří Kyrgyzové 60,9 městského obyvatelstva.⁵⁴

Současná odborná literatura s historicko-demografickou tematikou ve válečném období je omezena, respektive je málo zpřístupněna. V knize *Kyrgyzstan: perspektivy pljuralizma* (Кыргызстан: перспективы плюрализма) od autorky E. Maratové⁵⁵ se uvádí, že podle celosvazového sčítání lidu z roku 1926 se z celkového počtu obyvatelstva Kirgizské autonomní oblasti, které sotva dosahovalo milionu, ke kyrgyzskému etniku přihlásilo 67 % obyvatel a k uzbeckému a ruskému po 11 %. Avšak kolektivizace a industrializace v období 30.–50. let 20. století vedla k výraznému růstu podílu ruského etnika, což způsobilo změnu ve statusu kyrgyzského etnika jako titulárního na minoritní.

Den Vítězství: „náš“ svátek

Zde se podrobněji zaměřím na vystoupení „Nesmrtelného pluku“ jako významné součásti v rámci oslav Dne Vítězství. Do akce spojené s vystoupením „Nesmrtelného pluku“ se Kyrgyzstán zapojil v roce 2012, první pochod pluku se v republice uskutečnil o rok později.⁵⁶ Jejím cílem není jen uctívání památky předků – vojáků, pracovníků týlu a nevinných obětí – ale rovněž omezit snahy mocenských struktur v upravování historického materiálu a zachovat původnost oficiální historie.⁵⁷ Cíle „Nesmrtelného pluku“ jsou tedy do určité míry ideologické. I proto je ale možné vidět, že každý rok 9. května oslavy Dne Vítězství a zvláště akce „Nesmrtelný pluk“ alespoň dočasně sjednocují lid Kyrgyzstánu v jeden národ.

Obdobně „Nesmrtelný pluk“ působí i v Ruské federaci, kde původně vznikl jako občanská iniciativa. Ostatně v zakládající listině Nesmrtelného pluku se přímo uvádí, že

⁵⁴ Tamtéž, s. 3.

⁵⁵ MARAT, Erika. *Kyrgyzstan: perspektivy pljuralizma*. (Кыргызстан: перспективы плюрализма.) Global Centre for Pluralism, 2015.

⁵⁶ *K akcii "Bessmertnyj polk" v etom godu prisjoedinit'sja Naryn*. [online] Sputnik [cit. 30. 5. 2017] Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/society/20170503/1033199641/k-bessmertnomu-polku-v-ehdom-godu-prisoedinit'sya-naryn.html>

Bessmertnyj polk. Letopis' (Бессмертный полк. Летопись.) [online] Oficial'nyj sajt dviženija „Bessmertnyj polk“ [cit. 31. 5. 2017] Dostupné z: <http://www.moypolk.ru/letopis-polka>

⁵⁷ *Nesmrtelný pluk v Česku: důstojná odpověď na zkršlování historie*. [online] Aliance národních sil [cit. 30. 5. 2017] Dostupné z: <https://www.aliacens.cz/single-post/2017/04/26/Pochod-Nesmrteln%C3%BD-pluk-Praha-852017>.

„alespoň“ jednou ročně občané Ruské federace bez ohledu na jejich politickou, náboženskou a etnickou příslušnost tvoří jeden „Pluk“.⁵⁸

Každoročně v Kyrgyzstánu probíhá celá řada akcí věnované Dni Vítězství, avšak jen málokterá vyvolala mezi Kyrgyzstánci velký ohlas a jejich dobrovolní zapojení do organizace a realizace aktivit jako je právě „Nesmrtelný pluk“.

Organizace oslav ke Dni Vítězství byla spíše doménou státu, proto i podoba jejich oslav byla oficiální – vojenské přehlídky, masová divadelní představení, sportovní závody, povinná účast státních institucí apod. Organizace a průběh „Nesmrtelného pluku“ rovněž nepředstavovaly výjimku. V Kyrgyzstánu, na rozdíl od Ruské federace, kde daná akce vznikla bez nařízení „ze shora“, byl „Nesmrtelný pluk“ již od začátku výsledkem aktivní spoluúčasti vládních struktur. Ostatně realizace obdobných akcí se v Kyrgyzstánu jen stěží obejde bez koordinace s místními státními orgány. Iniciátorem zapojení země do tohoto dnes už mezinárodního hnutí byl pracovník oddělení pro sociální a kulturní vývoj magistrátu města Oš K. Tašibajev. Před konáním vystoupení Nesmrtelného pluku v Oši v roce 2013 byl Tašibajev jedním z organizátorů obdobné akce s názvem „Věčně živí, stále ve službě“, která se konala v Oši v roce 2012. Pochod Nesmrtelného pluku v Biškeku v roce 2014 a 2015 byl zorganizován představiteli městské samosprávy. Nicméně Nesmrtelný pluk poskytl prostor pro podobně smýšlející občany a jejich uvědomění jako celku.

Kromě masových akcí mohou při sjednocování do značné míry inspirovat i akce jednotlivých občanů. Například obyvatelé vesnice Korumdu Issyk-Kulské oblasti (severní Kyrgyzstán) Taalajbek Borombajev (etnický Kyrgyz) a Rašit Gizatulín (etnický Tatar) z vesnice Šekaftar v Džalal-Abádské oblasti (jižní Kyrgyzstán) kromě publikování pamětí o předcích a dalších obyvatelích vesnice, kteří odešli na frontu Velké vlastenecké války, postavili a zrekonstruovali pomníky padlým vojákům ve svých vesnicích z vlastních finančních prostředků. Borombajev získal prostředky z prodeje krávy, zatímco Gizatulín si za tímto účelem vzal bankovní půjčku. Rovněž z vlastních prostředků zorganizovali slavnostní odhalení pomníků a pohoštění návštěvníků včetně představitelů místních státních orgánů. Počinání obou mužů se těšilo výrazné podpoře ze strany místní veřejnosti. Gizatulín zastává názor, že podobné „národní“ akce upevňují vztahy mezi etniky, a proto společně s dalšími obyvateli vesnice zorganizoval pochod Nesmrtelného pluku, který uskutečnil ve Šekaftaru o

⁵⁸ *Ustav Polka*. [online] Oficial'nyj sajt dviženija „Bessmertnyj polk“ [cit. 31. 5. 2017] Dostupné z: <http://www.static.moypolk.ru/ustav-polka>.

rok dříve než v administrativním centru oblasti Džalal-Abádu. Díky své činnosti se oba aktivisté spřátelili.

Tyto příklady jsou ukázkami života určitých Kyrgyzstánců, jejich přemýšlení a vnímání okolí nezkomplikované politickými, finančními, kulturními či jinými hesly. Jak dokládají respondenti, i další Kyrgyzstánci, přes obtížné politické, sociální a ekonomické podmínky, nestaví mezietnické rozdíly na pořad dne. Jsou to příklady, kdy Kyrgyzstánci začínají projevovat vlastní iniciativy, které přes omezený význam a jednoduchý charakter mají důležitost v mnohonárodnostním soužití. Z tohoto hlediska je při studiu etnické problematiky v Kyrgyzstánu nutné zjistit, za jakých okolností se vztahy mezi etniky začínají komplikovat.

Dnes je téma Velké vlastenecké války zatím jedním z mála historických témat, které by u Kyrgyzstánců mohly vyvolat pocit občanské sounáležitosti na celostátní úrovni. Některé příběhy dokonce svědčí o tom, že téma Velké vlastenecké války dokáže vhodně posloužit i pro překonání konfesionálních rozdílů. V roce 2015 se ve vesnici Beš-Kungej Čujské oblasti (severní Kyrgyzstán) uskutečnilo slavnostní odhalení opraveného pomníku válečným letcům I. Tarančijevu (Kirgizská SSR) a A. Tkačevu (Smolenská oblast, RSFSR). Při této příležitosti byl pomník požehnán knězem pravoslavné církve a modlitbu pronesl i imám.

Oslavy společných svátků jako je Den Vítězství – na rozdíl od oslav Nooruzu (Svátek jara) nebo Světových nomádských her – ukazují, jak společné historické „výdobytky“ minulých generací mohou zmobilizovat soucit občanské a národní solidarity mezi představiteli současné generace. Ke dnešnímu dni jsem nezaznamenala svátky a oslavy, které by Kyrgyzstánce rozdělovaly. Samozřejmě, že příslušníci různých etnik v Kyrgyzstánu slaví mimo státní svátky i další, které jsou typické pro jejich etnikum. To však Kyrgyzstánce nerozděluje. Kromě toho se slaví náboženské svátky, které rovněž přispívají ke sjednocování společnosti (například muslimské svátky jako Ramadan, Ajit, Arapa vytváří mezi Kyrgyzy a Uzbeky a dalšími muslimy země pocit sounáležitosti na základě společného náboženství). Mohli bychom spíše uvažovat ne tak o spojujícím či rozdělujícím potenciálu jednotlivých svátků a oslav, jako o míře jejich významu pro určitá etnika. Tak například oslavy Dne nezávislosti Kyrgyzstánu 31. 8. nebo Nového roku neprobíhají tak slavnostně, jako náboženské svátky. Zatímco někteří věřící Kyrgyzové vedle náboženských svátků mohou oslavovat Den nezávislosti republiky nebo další sekulární svátky, většina Uzbeků spíše dává přednost oslavám svátkům náboženským.

Vytvářet pocit občanské solidarity a vlastenectví na základě společných dějin je jedním z klíčových aspektů poklidného občanského soužití mezi příslušníky etnicky rozmanité kyrgyzstánské společnosti. V daném případě kořeny „společných dějin“ v širším smyslu dosahují k sovětské minulosti země. Proto dodnes oslavy probíhají v sovětském formátu a v zemi obecně jsou patrné stopy sovětské epochy.

Odkaz Kyrgyzstánu na svou sovětskou minulost neznamená „zpátečnickou“ či „zaostalou“ podobu jeho současného vývoje. Ostatně vyškrtnout z historické minulosti země téměř 70 let sovětské epochy se nejeví možným ani ze žádného důvodu potřebným. Jde o to, že kyrgyzská státnost byla „dopřána“ kyrgyzskému národu až v rámci Sovětského svazu. Proto k prozápadní přeorientaci Kyrgyzstánu v brzké době dojde jen stěží. Nesmíme též zapomenout na ještě přetrvávající vrstvu kyrgyzstánské společnosti, která se označuje jako sovětská generace a která má široký vliv mezi obyvatelstvem země dodnes.

Ať se tedy jedná o jakoukoliv státní a společenskou sféru, nelze se obejít bez zmiňování sovětské minulosti. Stejně tak i kořeny problematiky kyrgyzsko-uzbeckých vztahů v současném Kyrgyzstánu jsou odvozeny ze sovětské minulosti země. To však neznamená nemožnost jejího vyřešení v budoucnu. Pouhé zjišťování, že určitý problém, spor, konflikt, je pozůstatkem sovětské, respektive carsko-ruské koloniální politiky, řešení aktuálních problémů Kyrgyzstánu neprospívá. Stejně jako jeho opakovatelné zmiňování v různých psaných a nepsaných zdrojích nemění nic na tom, že s někdejšími sovětskými spornými otázkami se budou muset vyrovnat postsovětské generace.

I kdyby historický vývoj Kyrgyzstánu byl jiným, obdobné nevyřešené problémy rovněž mohla po sobě zanechat kterákoliv jiná država. Je třeba si uvědomit, že při formulaci stanovisek k jednotlivým aspektům problémů a zejména při jejich řešení nestačí jenom znát historické souvislosti, ale třeba také zapojit umění vyrovnat se s minulostí, rovněž jako odhodlanost a schopnost racionálního řešení historických sporů ve světle aktuálního dění.

Aktuální dění Kyrgyzstánu nám zatím ukazuje, že se v zemi usiluje o formování národa, přesněji o posilování nejenom etnické (rozuměj titulárního etnika), ale i občanské složky společnosti.⁵⁹ Problémem je, že to nejsou procesy stabilizující. Průběh těchto (ale i dalších) procesů ukazuje, že od doby získání nezávislosti se Kyrgyzstán nachází ve stavu, kde není jisté a jasné, jakým způsobem se dotvoří.

⁵⁹ STRAPÁČOVÁ, Michaela; HLOUŠEK, Vít. Budování státu a národa v podmínkách postkonfliktní rekonstrukce Kosova. *Středoevropské politické studie*. 2014, 16 (2–3), 160–187.

Druhé Světové nomádké hry, 2016

V roce 2016 došlo pro Kyrgyzstán k významné události, která měla symbolizovat jeho návrat k historickým kulturním pramenům. V období 3. 9. – 8. 9. 2016 se konaly Druhé Světové nomádké hry, jejichž slavnostního zahájení se sice kromě kyrgyzského prezidenta A. Atambaeva nezúčastnila žádná další hlava státu, ale význam her byl demonstrován tisíci jejich účastníky, hosty ze zahraničí a množstvím samotných Kyrgyzstánců. Ostatně právě absence hlav států přispěla méně formálnímu průběhu her, které se staly „národní“ slavnostní událostí.⁶⁰

V souvislosti s Druhými Světovými nomádkými hrami (DSNH) se také bylo možné často setkat s používáním prefixu – *etno* (etnosport, etnoměsto, etnomóda, etnokultura). Zachování tradičních sportovních her pro budoucí generace a jejich přiblížení zahraničnímu publiku považovali organizátoři DSNH za způsob obnovy kulturního dědictví země.⁶¹ DSNH se však nestaly pouhou sportovní událostí, která by vedla k obnově kulturního dědictví, ale také událostí, která poskytla prostor i pro mezikulturní dialog.

Ačkoliv se DSNH staly mezinárodní událostí, jejich význam pro Kyrgyzstánce samotné je důležitější. Organizace a průběh her sjednotily Kyrgyzstánce, ať jsou to organizátoři, účastníci nebo publikum, bez ohledu na jejich etnickou příslušnost, což umožnilo konání her na té úrovni, na které v roce 2016 byly pořádány.

Tato velkolepá akce byla zorganizována s důrazem na kyrgyzskou etnickou kulturu. Ovšem snahy Kyrgyzů, rovněž jako i dalších etnik, o zachování své tradiční kultury by neměly představovat bezprostřední hrozbu jiným etnikům a jejich vlastním kulturám v Kyrgyzské republice.

O tom, že kyrgyzská etnická kultura ve vztahu k jiným etnikům v Kyrgyzstánu nemusí být vnímána jako převládající (vyjma jazykovou sféru), svědčí současná situace v republice – na jihu Kyrgyzstánu je uzbecký kulturní vliv převládajícím. Některé prvky uzbecké kultury

⁶⁰ Her se účastnily sportovci dle různých zdrojů od 40 do 60 zemí světa, včetně Itálie, Spojených států amerických, Iránu, Polska, Maďarska a Botswany. RADOVANOVIČ, D., *Zapomeňte na olympiádu, v Kyrgyzstánu pořádali Světové nomádké hry. Jak vypadá hra s bezhlavou kozou?* In: Český rozhlas, [online], [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/svet/_zprava/zapomente-na-olympiadu-v-kyrgyzstanu-poradali-svetove-nomadске-hry-jak-vypada-hra-s-bezhlavou-kozou--1648738; *Всемирные игры кочевников. Что знают о Всемирных играх кочевников жители США, Швеции Греции, Ирана.* In: Боорсок, [online], [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: <http://www.boorsok.ru/tag/vsemirnye-igrы-kochevnikov/>; *Всемирные игры кочевников – 2016 в Киргизии.* In: РИА Новости, [online], [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <https://www.ria.ru/photolents/20160905/1476064391.html>; *Итоги II Всемирных игр кочевников (список).* In: КирТар, [online], [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.kyrtag.kg/society/itogi-vtorykh-vsemirnykh-igr-kochevnikov-spisok>.

⁶¹ *Всемирные игры кочевников в Кыргызстане.* Видео. In: Asiarussia.ru, [online], [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.asiarussia.ru/news/13466/>.

jsou však dnes zaměňovány, respektive kombinovány hlavně kvůli zesilujícím reislamizačním tendencím s „arabskými“ kulturními prvky. V sovětské době byl citelnější vliv sovětské, respektive ruské kultury a dnes jsme svědky toho, jak kyrgyzská kultura dostala větší prostor pro svou obnovu a další vývoj.

O tom, že kyrgyzská kultura nedominuje nad uzbeckou, potvrzují současné módní trendy mezi Uzbeky, kteří často preferují řadu prvků arabského původu. V Kyrgyzstánu již téměř nepotkáte Uzbeky v uzbeckém tradičním oblečení, respektive v oblecích toho stylu, který byl rozšířen mezi Uzbeky v sovětském a na začátku postsovětského období. Uzbecké tradiční oblečení se dnes stalo spíše symbolickou záležitostí slavnostních událostí jako je například svatba, ale i v tomto případě částečně. Jestli tyto změny jsou vyvolány jen dočasnou „módou“ anebo se zakotví mezi Uzbeky a dalšími etniky, vyznávajícími islám, na delší dobu, lze odpovědět jenom v závislosti na další vývoj reislamizačních tendencí v zemi.

„Arabský“ styl oblékání včetně nošení hidžábu vysvětlovaly respondentky – uzbecké ženy – tím, že uzbecká kultura (v daném případě se jednalo o vnější vzhled žen dle uzbecké národní tradice oblékání) není „zapomenutá“, „vytlačena“, či že by na ni dobrovolně rezignovaly. Přesto je uzbecký styl oblečení dodržován pouze v úzkém rodinném a přátelském kruhu. Podle nich národní uzbecké oblečení nezahaluje jejich části těla tak, jak je vyžadováno islámskými pravidly. Například v tradičním uzbeckém oblečení se ne vždy dá skrýt tvar postavy, šije, vlasy, a pokud je třeba i obličej.

Některé z respondentek pak dodaly, že právě kvůli tomu, že uzbecké (stejně tak i kyrgyzské či tatarské) kulturní prvky v současném muslimském oblečení žen „mizí z veřejnosti“, a také vzhledem k tomu, že ze strany je tak těžko rozpoznatelná jejich etnická příslušnost, se rozhodly pro dodání k jejich muslimskému oblečení tradiční pro jejich etnickou kulturu prvky. Na otázku, proč si respondenti zvolili hidžáb, niqáb, al-amiru, zejména starší ženy khimar, burku a dokonce svůj místní způsob zahalování místo toho historicky tradičního pro středoasijské ženy ve Ferganské nížině *parandži*, jsem žádnou odpověď nedostala.⁶²

⁶² Terénní výzkum z období leden – duben 2017.

Seznam použitých zdrojů

- Bessmertnyj polk. Letopis'* (Бессмертный полк. Летопись.) [online] Oficial'nyj sajt dviženija „Bessmertnyj polk“ [cit. 31. 5. 2017] Dostupné z: <http://www.moypolk.ru/letopis-polka>
- Bessmertnyj polk. Letopis'* (Бессмертный полк. Летопись.) [online] Oficial'nyj sajt dviženija „Bessmertnyj polk“ [cit. 31. 5. 2017] Dostupné z: <http://www.moypolk.ru/letopis-polka>
- Děmografičeskij ježegodnik Kyrgyzskoj Respubliki 2010–2014 gg.* Biškek: Nacional'nyj statističeskij komitět Kyrgyzskoj Respubliki, 2015. Další dostupnost: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/99205c1e-cb4d-499e-b03c-fe7648456fa1.pdf>
- Charakteristika Ošskoj oblasti.* [online] MČS KR [cit. 22. 7. 2017] Dostupné z: <http://www.mes.kg/ru/about/subordinate/oshskoi-obl/harakteristiki-osh-obl/>.
- Itogi II Vsemirnykh igr kočevnikov (spisok).* (Итоги II Всемирных игр кочевников (список).) [online] KirTag [cit. 20. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.kyrtag.kg/society/itogi-vtorykh-vsemirnykh-igr-kochevnikov-spisok>.
- K akcii "Bessmertnyj polk" v etom godu prisojedinit'sja Naryn.* [online] Sputnik [cit. 30. 5. 2017] Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/society/20170503/1033199641/k-bessmertnomu-polku-v-ehdom-godu-prisoedinit'sya-naryn.html>
- Krasivaja oděžda i tancy – jarmarka s učastijem posol'stv prochodit v Biškeke.* (Красивая одежда и танцы – ярмарка с участием посольств проходит в Бишкеке.) [online] Sputnik, 21. 3. 2017 [cit. 15. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/culture/20170321/1032393278/diplomaticeskaya-yarmarka-v-bishkeke.html>.
- MARAT, Erika. *Kyrgyzstan: perspektivy pljuralizma.* (Kyrgyzstan: перспективы плюрализма.) Global Centre for Pluralism, 2015.
- Naselenije po nacional'nosti i jazyku.* (Население по национальности и языку.) [online] Nacional'nyj statističeskij komitět Kyrgyzskoj Respubliki. [cit. 23. 7. 2017] Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/9cd9d7ee-78f0-413e-885d-80f914049ebf.pdf>. S. 3-12
- Naselenije. Čislennost' postojannogo naselenija Kyrgyzskoj Respubliki po otděl'nyh nacional'nostjam v 2009-2018gg.* (Население. Численность постоянного населения Кыргызской Республики по отдельным национальностям в 2009-2018гг.) [online] Nacional'nyj statističeskij komitět Kyrgyzskoj Respubliki [cit. 9. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/ru/statistics/naselenie/>.
- Nesmrtelný pluk v Česku: důstojná odpověď na zkršlování historie.* [online] Aliance národních sil [cit. 30. 5. 2017] Dostupné z: <https://www.aliacens.cz/single-post/2017/04/26/Pochod-Nesmrteln%C3%BD-pluk-Praha-852017>.
- NOORUZ – 2017.* (НООРУЗ – 2017). [online] Gos. Agentstvo po dělam mestnogo samoupravlenija i mežetničeskich otnošenij [cit. 15. 5. 2017]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/news/full/318.html>.
- RADOVANOVIČ, D. *Zapomeňte na olympiádu, v Kyrgyzstánu pořádali Světové nomádké hry. Jak vypadá hra s bezhlavou kozou?* [online] Český rozhlas [cit. 22. 4. 2017]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/svet/_zprava/zapomente-na-olympiadu-v-kyrgyzstanu-poradali-svetove-nomadske-hry-jak-vypada-hra-s-bezhlavou-kozou--1648738.
- STRAPÁČOVÁ, Michaela; HLOUŠEK, Vít. Budování státu a národa v podmínkách postkonfliktní rekonstrukce Kosova. *Středoevropské politické studie.* 2014, 16 (2–3), 160–187. DOI: <https://www.doi.org/10.5817/CEPSR.2014.23.160>.

- SULTANOV, A. (ed.) *Kyrgyzstan cifralarda. Kyrgyzstan v cifrach*. Biškeek: Nacional'nyj statističeskij komitët Kyrgyzskoj Respubliki, 2006, s. 48. Další dostupnost z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/b40aaf45-f887-467a-8b7d-ca3943392999.pdf>
- Těrritorija i naselenije*. [online] Nacional'nyj statističeskij komitët Kyrgyzskoj Respubliki. [cit. 22. 7. 2017] Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/d5a59588-1ad7-4c9e-952d-451f4da124cb.pdf>.
- Vsemirnye igry kočevnikov – 2016 v Kirgizii* (Всемирные игры кочевников – 2016 в Киргизии). [online] RIA Novosti, 5. 9. 2016 [cit. 20. 4. 2020]. Dostupné z: <https://ria.ru/20160905/1476064391.html>.
- Vsemirnye igry kočevnikov v Kyrgyzstaně*. (Всемирные игры кочевников в Кыргызстане). [online] Asiarussia.ru, 5. 9. 2016 [cit. 1. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.asiarussia.ru/news/13466/>.
- Vsemirnye igry kočevnikov. Čto znajut o Vsemirnych igrach kočevnikov žitěli SŠA, Švecii Grecii, Irana*. (Что знают о Всемирных играх кочевников жители США, Швеции Греции, Ирана). [online] Boorsok, [cit. 22. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.boorsok.ru/tag/vsemirnye-igry-kochevnikov/>.